

Ledamot i de boendes styrelse Conny Berling och ordförande Oguzcan Yksel framför det första huset som byggs om. Foto: Stina Stjernkvist

River miljonprogram – i kampen mot gängen

Bara skelettet syns av byggnaderna i miljonprogrammet Tåstrupgård utanför Köpenhamn. Rivningarna är en del i danska statens experiment för att stoppa parallellsamhällen – och byta ut befolkningen. Ändå är många boende positiva till ”gettolagarna”.

TEXT: KRISTINA OLSSON. FOTO: STINA STJERNKVIST. | PUBLICERAD 2023-01-29

Han har bott hela sitt 28-åriga liv i stadsdelen Tåstrupgård söder om Köpenhamn. Nu visar Oguzcan Yksel upp 70-talshusen, pekar ut de populära odlingslotterna, bikuporna och den kommande bakstugan.

Och ett stort skelett av ett hus som står tomt och urblåst. Hyresgästerna i miljonprogrammet är försvunna.

Till och med den här dagen när den iskalla vinden ligger på från öst och sveper in allt i grå

tristess är Oguzcan Yksel stolt över sitt Tåstrupgård. Vissa ser ett slitet miljonprogram med stora sociala problem och utanförskap. Han säger att han ser människorna – grannar och

vänner som varit hans trygghet. Redan som 15-åring började han jobba med sociala insatser i området. Nu är han ordförande i hyresgäststyrelsen.

Ändå tvekar han inte på frågan om lösningen är att riva ner delar av området för att skapa nytt.

– Jag tror på det. Det kommer att bli bra.

Liksom Sverige har Danmark utsatta områden vars namn blivit synonyma med integrationsproblem och kriminalitet. I kölvattnet på den intensiva invandringsdebatten som präglat dansk politik har just "getton" – eller de danska politikernas nya mer neutrala namn "parallelsamhällen" – varit en central fråga. Hur bryter man utanförskapet och får bukt med de sociala problemen och kriminaliteten?

2018 beslutade den borgerliga regeringen tillsammans med bland annat Socialdemokraterna och Socialistisk Folkeparti om "Gettopaketet" med de mest radikala åtgärder Danmark genomfört.

Om invånarna i ett utsatt område uppfyller ett antal kriterier vad gäller etnisk härkomst, inkomst, arbetslöshet och utbildningsnivå, hamnar de på en lista över parallelsamhällen. Finns de kvar på listan i fem år, ska andelen allmännyttiga bostäder i området minska till 40 procent.

Det kan ske genom att riva hus, omvandla dem till studentbostäder eller sälja hus till privata aktörer. Förhoppningen är att locka till sig mer välbeställda kategorier av boende, så att området kan strykas från listan. Åtgärderna handlar inte bara om bostäder, till exempel finns det krav om obligatorisk språkförskola, skärpta straff-zoner, lägre försörjningsstöd för boende och möjligheter att vräka hela familjer om en i hushållet begått brott.

Gardinerna är fördragna i Conny Berlings tvåa. Där utanför ligger byggarbetsplatsen där det borras och hamras. Gammalt ska bli nytt.

– Eftersom jag opererat ögonen tål jag inte ljuset från strålkastarna på byggarbetsplatsen som tänds varje eftermiddag. Men jag klagade, så nu släcks de på kvällen, säger hon och ler lite snett.

När Conny Berling klagar, då lysnar man i Tåstrupgård. I år firar hon 50-årsjubileum som boende i området, som var nytt när hon flyt-

tade dit 1973. Från en sliten liten lägenhet på Nørrebro inne i stan kom den 21-åriga mamman Conny med två barn till en ny lägenhet med hög boendestandard och stora grönområden.

I början av sjuttioalet bodde det bara infödda danskar i Tåstrupgård. Grannar och barn gick ut och in till varandra. I slutet av 70-talet kom de första invandrarna, vietnamesiska båtflyktingar, och sedan turkar på 80-talet. Många infödda danskar lämnade området.

Tåstrupgård förknippas idag med skottlossningar, blåjussabotage och sociala problem, även om mycket också är rykten. Conny Berling ser ofta berättelserna när hon läser kommentarsfält på Facebook.

– Så fort det hänt något i Tåstrup, skriver folk, "det var säkert i Tåstrupgård". Det kan jag bli lite irriterad över.

Conny Berling är inte negativ till förändringen, men alla välkomnar den inte. Kritiken mot de nya lagarna har varit hård från invånare i de mest kända områdena som Vollsmose i Odense och Mjølnerparken i Köpenhamn, som menar att de körs bort utan att man kan erbjuda dem någon ny lösning.

Organisationer som Almen Modstand har i årtal kämpat mot planerna med demonstrationer och aktioner. Men även vanliga boende har protesterat mot att deras områden rivs.

Samtidigt är evidensen för att rivningar på allvar ska bryta segregationen ganska svag, enligt bland annat forskning från Statens Byggeforskningsinstitut. Lagstiftningen skapar också risker för de allra mest utsatta, menar Helle Lykke Nielsen, från Centrum för Mellemøstudier vid Syddansk Universitet.

– Där de bor nu har de byggt upp ett nätverk, där de kanske kan få hjälp av grannar eller frivilliga insatser. Nu ska de plötsligt kastas ut i ett helt annat område där de ska börja om. Det är svårt för oss andra att flytta, hur är det då inte om du redan har det svårt? säger hon.

Tåstrupgård har i många år varit ett sorgebarn för kommunen. Man har gjort många insatser och försök till förändring genom åren. Vintern 2016 brann skolan intill området ner och bostadsbolaget och kommunen ville bygga en ny mitt inne i Tåstrupgård i stället – och riva några fastigheter. Den lokala hyresgäststyrelsen, som har stor makt över vad som händer med området, sa ja men ställde krav.

– För oss var det viktigt att se vad de boende skulle kunna få. Vi krävde att inga hyreshöjningar fick göras på grund av renoveringen, berättar ordföranden Oguzcan Yüksel, som arbetat hårt för att få med oroliga boende på projektet.

Ett viktigt krav som styrelsen ställde för projektet var att alla som förlorade sin lägenhet skulle få flytta tillbaka till området. Något som är unikt för Tåstrupgård. I de flesta andra utsatta områden måste man flytta någon helt annanstans.

– De flesta ville tillbaka hit. Och det har vi kunnat lösa genom att alla lägenheter som blir lediga genom naturlig utflyttning reserverats för områdets boende, säger Oguzcan Yüksel.

Även om det fanns en oro på det inledande mötet så röstade en klar majoritet ja till byggplanerna 2016. När sedan "getto-planen" beslutades 2018 av regeringen var man tvungen att riva ytterligare 107 bostäder. Totalt innebär det 300 rivna lägenheter i området. Resten renoveras.

De avlånga huskropparna i området ligger som en mur längs Tåstrupgårdvej, och innanför dem ligger flera hus på rad. Byggnaderna är slitna, entréerna mörka och den pastellgula färgen på fasaden har blivit smutsgul. Överallt sitter övervakningskameror. Men mitt i området lyser den nybyggda skolan och kulturhuset upp. Med en fasad av trä och tegel ger den ett modernt intryck – och en känsla av hur hela Tåstrupgård kommer att se ut när allt står klart.

Dagtid är det skola, kvällstid erbjuds det allt från musikskola till matlagningskurser som man hoppas ska locka hit människor från andra delar av Tåstrup.

Rolf Andersson från bostadsbolaget KAB har varit byggdirektör under stora delar av processen. Nu tittar han nyfiket in i den nya skolbyggnaden som fortfarande luktar trä och målarfärg. Liksom många andra vi möter, är han övertygad om att få med sig de boende är A och O.

Driftschef Michael Riis Nyrand, boende Conny Berling och Rolf Andersson från bostadsbolaget under intervjun med SvD. Foto: Stina Stjernkvist

– Det är kanske det som överraskat mig mest, att de boende har ställt sig bakom detta. Det är ju de som ska leva i den här processen, de som ska utföra förändringen. Det handlar om deras hem, säger Rolf Andersson.

Nere i ena änden, mitt emot Conny Berlings lägenhet, ligger det första huset som renoveras, det så kallade provkvarteret. Allt har blåsts ut, bara husets skelett och badrum finns kvar. Lägenheterna är som öppna hål. Här byggs från grunden nya lägenheter med fokus på både hållbarhet och modern komfort.

– Högst upp blir det takterrasser och man kommer att kunna köra in med sin bil och ladda den direkt under huset. Det blir solceller på taket och strömmen leds ner till batterier i källaren, så man kan spara strömmen till kvällen, säger Michael Riis Nyrand, som är områdets driftschef.

En sådan genomgripande omvandling av ett område kostar mycket pengar. Vem betalar om inte hyrorna höjs?

Här skiljer sig Danmark från Sverige. I Danmark finns den så kallade Landsbyggefonden, dit allmännyttan årligen betalat en procentandel, vilket har blivit stora summor sedan fonden bildades på 50-talet. Det är Landsbyggefonden som stöttar de utsatta områdena med miljardbelopp.

I Tåstrupgård handlar det om en satsning från fonden och bostadsbolaget KAB på 1,2 miljarder danska kronor

Forskaren Helle Lykke kallar resultatet av den danska Gettoplanen för "social gentrifiering" vilket

är motsatsen till vanlig gentrifiering. Här är det befolkningssammansättningen man vill ändra och det gör man genom rivning och upprustning, och genom att inte tillåta människor att flytta tillbaka.

Istället låter man privata bostadsföretag bygga bostadsrätter för att på det sättet ändra områdets klientel och "tunna ut" området så det blir mer likt andra områden vad gäller kriminalitet, utbildningsnivå och inkomstnivå.

– Idealet om en blandad stad är fin, men verkligheten ser inte ut så. Vi människor kommer alltid att vilja bo med människor som liknar oss, säger Helle Lykke Nielsen.

Sedan Getto-paketet infördes 2018 har andelen områden på listan minskat något, och främst mindre områden har kunnat strykas. I de stora områdena tar det längre tid.

Men kommuner blir kreativa när det gäller att få bort ett område från listan. I Vollsmose gav man flyttbidrag på 15 000 kronor och gratis flytthjälp till boende med straffregister, i andra kommuner ritar man om området så det blir större.

Det är därför svårt att veta om minskningen av områdena verkligen betyder att getto-paketet fått bukt med problemen. Det är också för tidigt att veta om det verkligen vill flytta in fler danskar efter renoveringarna.

Kritiken från danska forskare och debattörer har även fått Danmark att be EU-domstolen att avgöra om lagstiftningen är i strid med diskriminerings-

lagstiftningen. Också i Tåstrupgård är känslorna inför ghettolagen kluvna. Det avgörande för att ens namn på listan är härkomsten hos de boende med en uppdelning mellan danskar och icke-västliga invandrare.

Det gör att hela lagen har en tydlig etnisk slagsida, menar Rolf Andersson från det allmännyttiga bostadsbolaget KAB.

– Vi kan lika gärna vara ärliga och säga att det handlar om etnicitet. Man vill byta ut boende med utländsk bakgrund till boende med dansk bakgrund, säger han.

Conny Berling drar kappan runt sig och tänder en cigarett.

Om två år är det hennes lägenhet som ska renoveras. Då ska hon efter 52 år i området flytta till en annan lägenhet i nio månader, innan hon kan flytta hem igen. Att ens överväga att lämna området finns inte på kartan. Under de år hon bott i Tåstrupgård har hon alltid känt sig trygg och i dag vet de flesta vem hon är.

Men det är klart, visst finns det något hon saknar.

– Det kunde såklart vara trevligt om det flyttade in lite fler danskar, säger hon.

Billedtekster:

Michael Riis Nyrand framför den nybyggda skolan.

Foto: Stina Stjernkvist

Huset har rivits ned till skelettet som får stå kvar som grund.

Foto: Stina Stjernkvist

Conny Berling har bott i området i hela sitt vuxna liv. Foto: Stina Stjernkvist

De nya lagarna har varit omdebatterade i Danmark. Foto: Stina Stjernkvist

Rolf Andersson från bostadsbolaget KAB har varit byggdirektör för projektet. Foto: Stina Stjernkvist

Rolf Andersson fotograferar husskelettet som nu ska byggas upp på nytt. Foto: Stina Stjernkvist